

Τὰ ἀποσπάσματα, ὅσα ἡ ἐκρηγίς κατέρριψεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Παρθενῶνος καὶ πέριξ τοῦ ναοῦ, τὰ θαυμαστά λείψανα τοῦ θριγκοῦ, τῶν μετοπῶν καὶ τῆς ζωοφόρου ἐνέπνευσαν λύπην εἰλικρινῇ εἰς ἀρχηγούς τε καὶ στρατιώτας, διότι τῶντι οἱ ὅλμοι ἐκεῖνοι οὐς ἔστησαν χεῖρες χριστιανικαὶ ἐπροξένησαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου ἐρείπια πλείωτερα ἢ εἴκοσιν αἰώνων κοινωνικαὶ μεταβολαί, καὶ θαρβάρων εἰσβολαί, καὶ κατοχὴ ὑπὸ Μουσουλμάνων, τῶν φύται καὶ θέσαι τούτων εἰ κονοκλαστῶν. Ὅθεν ἡ τύψις τοῦ συνειδότητος ἦν εἶχον οἱ νικηταὶ καταφάνεται οὐ μόνον διὰ τοῦ ἐνθουσιωδιστάτου αὐτῶν θαυμασμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ποικιλιωτάτων τρόπων, δι' ὧν ἐπροσπάθουν νὰ καλύψωσι τὸ γεγονός. Καὶ ὁ μὲν Μοροζίνης, πρῶτος πάντων ἀπέκρουε τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνοσιουργήματος, ἀναμνηστικῶν τοὺς ἀγῶνας οὐς κατέβαλεν ἵνα ἀποφύγῃ τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως· ὁ δὲ Κένιξμαρκ, ἐάν πιστεύσωμεν τὴν κυρίαν τῆς τιμῆς, ἥτις συνώδευε τὴν Κομνησσαν, ἐπεθύμει νὰ φεισθῇ τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ Α. ἐξαχότως ἀπετροπιάζετο, λέγει που ἡ Κυρία αὕτη, ἥς καὶ κατωτέρω θέλομεν παραθέσει τὴν ἀλληλογραφίαν, ἀπετροπιάζετο νὰ καταστρέψῃ τὸν ὠραίον ἐκεῖνον ναόν, ἀλλ' εἰς μάτην· αἱ εὐμέβαι ἐπέφερον τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν. Ἐνετὸς τις ἀξιωματικὸς παρυσάγει τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι αἱ γρανάται τῶν Τούρκων ἢ ἡ ἀδεξιότης τῶν πυρβολιστῶν αὐτῶν ἔβαλαν ἴσως πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην, ὥστε ἀδίκως αἰτιῶνται διὰ τοῦτο τὰς χριστιανικὰς κανοναστοχίας. Ἀλλὰ μάταιον νὰ πολλαπλασιάζωμεν τὰς δικαιολογίας ταύτας· ὅσα ἀπίθανα εἶναι τὰ αἰσθήματα τοῦ οἴκτου καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς τέχνης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν πολιορκητικῶν ἐργασιῶν, τόσῳ φυσικώτατα δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν αὐτὰ ἐνώπιον τῶν ἐρευνῶν τῆς προτεραίας καὶ ἐν τῇ θλιβερᾷ ἡρεμίᾳ τῆς σκέψεως. Ἐνετοὶ καὶ σύμμαχοι ἤρχοντο ἀπὲ χωρῶν ὅπου ἡ τέχνη ἐτιμᾶτο μεγάλως, ἡ δὲ τύψις τῆς συνειδήσεώς των ἐμαρτύρει τὸ σέβας ὅπερ εἶχαν πρὸς τὰς ὑψηλὰς καλλονὰς τῶν μνημείων τῆς ἀκροπόλεως.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

(*Ἑπεται συνέχεια.)

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ

τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων
μέχρι τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος.

—ooo—

Ἡ ἱστορικὴ μελέτη τῶν νομικῶν ἐπιστημῶν ἐνδιαφέρει τοὺς πάντας, διότι δι' αὐτῆς βλέπει τις ὅποιαν ποικίλιν ὁδὸν ἠκολούθησε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω κίνησιν αὐτοῦ,

εἰς ὅποιον χάος ἔπεσε πολλάκις ἰδεῶν ἀντιφατικῶν, καὶ ἐσφαλμένων, καὶ πῶς ἐν τῷ μέσῳ τοιοῦτου κυκλώματος ἐφθάσε τέλος ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατανόησιν τῶν στοιχειωδῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, καὶ τὰς ὁποίας ἤθελεν ἰδεῖ καὶ κατανόησαι πολὺ ταχύτερον ἐάν ἔτεινε συναχέστερον τὸ οὖς εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του, καὶ ἐάν ἐμελέτα τοὺς αἰωνίους νόμους τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τοῦ κύκλου τῶν νομικῶν γνώσεων, τὸ ποινικὸν Δίκαιον ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα τὴν ἡθικὴν, τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπαμένως εἶνε ἐκ τῶν οὐσιωδεστάτων νομικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ποινικὴ Νομοθεσία ἔθνους τινὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ θερμόμετρον οὕτως εἰπεῖν τῆς ἠθικότητος τῆς κοινωνίας, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε λίαν ἐνδιαφέρον εἰς αὐτὴν τοῦ νὰ ἐπικρατῶσιν ὅσον ἐνεστὶν ὑγιέστεραι ἀρχαὶ ἐπὶ τούτου τοῦ τασοῦτον οὐσιώδους ἀντικειμένου.

Μία τῶν ἀναγκαιῶν ἐπιβοηθητικῶν γνώσεων πρὸς σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας, καὶ πρὸς ὀρθὴν κατάληψιν τῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἶνε ἡ ἱστορία τῶν Νομοθεσιῶν τῶν διαφόρων ἀρχαίων ἔθνων. Εἰς τὴν σύντομον ταύτην συγγραφὴν δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν γένει, ἀλλὰ μόνον ἐν συντόμῳ νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Δικαίου παρὰ τοῖς κυριωτέροις ἀρχαίαις ἔθνεσιν, καὶ τὰς φάσεις καὶ τύχας αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος.

Εἰς τὰς ἀρχαίας κοινωνίας καὶ εἰς τοὺς ἀγροίκους αἰῶνας, ἡ ἰδέα τῆς ἠθικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δίκαιον, τὸ χρηστὸν, καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπνωττον βαθὺν ὕπνον, καὶ μὴ δυναμένου τινος νὰ συλλάβῃ ἀληθῆ ὁρισμὸν τοῦ δικαίου ἢ ἀδίκου, ἐφαρμόζετο τὸ αὐθαίρετον καὶ οὐχὶ τὸ ἐννομον, συνεπεία δὲ τούτου δὲν εἶχαν οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν ἢ σχέσις ποινῆς καὶ ἀδικήματος, καὶ τὰ γινωμικά «*justitia est fundamentum regnorum*» καὶ «*ne major poena quam culpa sit*» ἦσαν ὅλως ἄγνωστα, καθὼς ἐπίσης ἠγνοεῖτο καὶ τὸ νομικὸν ἀξίωμα «*nulla poena sine crimen, et nulla poena sine lege*», καὶ τοῦτο διότι ὁ ἀγροίκος οὐ μόνον δὲν ἐννοεῖ τὰ ἠθικὰ καὶ λογικὰ παραγγέλματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἠθικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου παραγνωρίζει, καὶ αὐτῆς καταχεῖται, θεωρῶν τὸν ἄνθρωπον μόνον ὡς τι ζῶν ἄνευ διακρίσεως καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κτηνώδους κόσμου.

Εἰς τοὺς ἀγροίκους ἐκεῖνους χρόνους ἡ σωματικὴ βίωσις, ἡ δύναμις τῆς βίης ἐξετιμᾶτο μόνη, καὶ ἡ σύγκρουσις τῆς βίας κατὰ τῆς βίας ἦσαν αἱ μόναι κοινωνικαὶ ἀρχαί.

Ἄμα ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ ὀρθῶς συλλογιζέσθαι ἐξηγέρθη, καὶ κλίσις τις πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν ἀνεφύη, ἤρξατο καὶ φροντίζει περὶ Νόμων, περὶ καταλογισμοῦ, περὶ ἀδικήματος καὶ ποινῆς καὶ περὶ τῆς σχέσεως καὶ ἀναλογίας πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' οὐχ ἥτον καὶ τότε ἐπιπτον εἰς ἀσύγγνωστα λάθη ἀπα-

σπώμενοι τῆς Δικαιοσύνης, διότι αἱ πράξεις ἐξετιμῶντο κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐπισφαλοῦς κρίσεως *arbitrium*, τοῦτο δὲ συνεπέφερον ὑπερβάσεις τῶν ἀξιομάτων τοῦ Δικαίου.

Μέχρις οὗ δὲν εἶχεν ἐδραιωθῇ ἡ ἰδέα ἐνός καὶ μόνου ὑπερτάτου ὄντος, Θεοῦ, συνέβαινον πάντοτε ὑπερβολαί τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιεικείας, καὶ τοῦτο συνεπαίχθη τῆς ποικίλης λατρείας τῶν τότε Ἑθνῶν καὶ τοῦ φανατισμοῦ αὐτῶν· ἀλλ' ἅμα ἡ κατανόησις τῆς ὑπάρξεως ἐνός καὶ μόνου Θεοῦ κατωρθώθη, ἐπαυσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αἱ καταχρήσεις καὶ τὸ αὐθαίρετον, ἤλαττώθησαν αἱ ποιναί, δὲν ἐγίνον ὁμῶς οὔτε ἡπιώτεραι, οὔτε δικαιότεραι, διότι τὴν μοναδικὴν ταύτην Θεότητα ἐνόησαν ὅχι ὑπὸ τὴν ἡθικὴν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μεταφυσικὴν αὐτῆς ἐποψιν. (α)

Διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνεπτύχθη ἔτι πλέον καὶ ἐφηρμόσθη ἡ πρακτικὴ λογικὴ καὶ τὸ δίκαιον, οὐχ ἥττον δὲ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν νοητικὴν καὶ ἠθικὴν μὀρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου γένους, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν (*genie*), ἥτις συμβαδίζει καὶ συμπροοδεύει μὲ τὴν πρὸς τὰ θεῖα πίστιν. (β). Κατ' ἀρχὴν μὲν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τοῦ θρησκειτικοῦ φανατισμοῦ τὰ ἀμαρτήματα κατὰ τῆς Θεότητος ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ αἱ βάρβαροι ποιναὶ μᾶλλον βάσανοι ἐγίνον, διότι ἐνεκεν ἀμαρθείας καὶ ἀγνοίας τὰ ἠθικὰ γνωμικά ἀπωθοῦντο ἀπὸ τὴν ἰδέαν αὐτῆς τῆς Θεότητος· μετὰ ταῦτα ὁμῶς ἡ ἠθικὴ αὕτη ἀναστάτωσις, τὴν ὁποίαν ὁ Χριστιανισμός ἐπέφερε, συνετέλεσεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς ποινῆς, ἐπενήργησεν εἰς τὸν ἀκριβῆ ὁρισμὸν τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος, καὶ ἔθεσε κανόνας, καὶ μέτρον ποινῆς καὶ ἀδικήματος, ἕως οὗ τέλος ἀποκατασταθεῖσα ἡ πρακτικὴ λογικὴ ἐλευθέρα πάσης ἐπιβρότης, καὶ αὐθύπαρκτος γενομένη, ἔθεσε Νόμους ἐπὶ τῆς θελήσεως, οὕτω δὲ ἡ ἠθικὴ ἱερωτέρα, καὶ αὐτὴ ἡ θρησκεία ἠθικωτέρα ἀποκατέστη (γ).

Τοιοιουτρόπως αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ποιν. Δικαίου συνεβάδιζον μὲ τὸν ἐξευγενισμὸν καὶ πολιτισμὸν τῶν Ἑθνῶν, εἰς τοῦτο δὲ μεγάλῃν ὠθησιν ἔδωκεν καὶ ἡ διάκρισις τοῦ ἐνδομύχου Δικαίου ἀπὸ τὸν κύκλον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ πολιτικοῦ Δικαίου. Ἐνδομύχον μὲν ἡ ἐσωτερικὸν Δίκαιον ὀνόμαζον αὐτὸ τὸ φυσικὸν Δίκαιον, *goettliches Recht*, *jusdivinum* νὰ ὀνομασθῇ δύναται (δ)· ἐξωτερικὸν δὲ ἡ πολιτικὸν τὸ παρὰ τῆς θελήσεως καὶ λογικῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων ἱδρυμένον *jus voluntarium humanum* (ε). Καὶ τοῦ μὲν ἐνδομύχου Δικαίου μόνος Δικαστὴς ἐθεωρεῖτο ἡ θεό-

της καὶ ἡ συνείδησις, τοῦ δὲ δευτέρου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡ Πολιτεία, ἥτις τὴν προστασίαν τῶν Πολιτῶν ἀναλαμβάνει, καὶ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐστὶν ἐπιτετραμμένη (α) δυνάμει τοῦ κοινωνικοῦ συναλλάγματος *Contrat Social*, τοῦ ὁποίου ἡ θεωρία τὸν 18 αἰῶνα ἐθεμελιώθη καὶ ἐπαγιώθη παρὰ τῶν διαστίμων Γάλλων συγγραφέων, Rousseau, Voltaire, Montesquieu, Diderot, Brissot, καὶ ἄλλων, καὶ παρὰ τῶν νομικοφιλοσόφων Ἰταλῶν Romagnosi, Filangieri, Beccaria, Mattei Giuliani καὶ ἄλλων.

Ἄς διελθῶμεν ἔδῃ ἐν συντόμῳ τὰς ἀρχὰς τὰς διαπούσας τὰς ποινικὰς νομοθεσίας τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἀρχαίων Ἑθνῶν.

Οἱ ποινικοὶ νόμοι τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ οὐδεμιᾷς ἀρχῆς στηριζόμενοι ἦσαν ἄδικοι, σκληροὶ, καὶ δυσανάλογοι καὶ τοι ἐνίοτε ἔφερον τὸν τύπον τῆς σοφίας. Οὕτω λ. χ. ἡ ἐπιτοκία ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ὅστις δὲν διεδῆλωσε πόθεν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἡ ὅστις δι' ἀθεμίτου κέρδους ἐτρέφετο· κατὰ διάταξιν τινα τοῦ Ἀμάσιδος ἐτιμωρεῖτο ἐπίσης μὲ θάνατον (β). Καὶ ὁ Σόλων δὲ τὰ αὐτὰ ἐνομοθέτει. Ὁ πατροκτόνος παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐτύπτετο μὲ πεφυρακτιζόμενον σιδήρον καὶ ζῶν ἐκαίετο· ὁ πατὴρ ὁ τὸν αὐτοῦ υἱὸν φονεύσας ἴστατο τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας παρὰ τοῦ πτώματος, ἴσως ἵνα ἐντυπωθῇ εἰς αὐτὸν ἡ εἰκὼν τῆς σκληρᾶς πράξεώς του. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τὰς εἰδωλολατρικὰς αὐτῶν δεισιδαιμονίας ἀκολουθοῦντες, ποτὲ μὲν εἰς ἀδιάφορα καὶ μηδενὸς λόγου ἄξια πταίσματα ἐφαίνοντο σκληροὶ, ποτὲ δὲ συγγνώμονες καὶ ἐπιεικεῖς εἰς λίαν σπουδαῖα καὶ βαρύντα ἐγκλήματα. Οὕτω λ. χ. ἐνομοθέτησαν, ὅτι, ὅστις δὲν ἐδοθήει τὸν διατρέχοντα κίνδυνον νὰ τιμωρῇται μὲ θάνατον· ὁ μοιχὸς νὰ ραπίζεται ἀνηλεῶς, τῆς δὲ μοιχοῦ πρὸς ποινὴν νὰ ἀποκόπτεται ἡ ῥιν, τοῦ τὰ ἀπόρρητα τῆς πολιτείας προδίδοντος νὰ ἀποκόπτεται ἡ γλῶσσα, τῶν δὲ κιβδηλῶν καὶ ἀπατεώνων ἀμφότεραι αἱ χεῖρες. Ἡ κλοπὴ τούναντιον καὶ ἄλλα σοβαρὰ ἐγκλήματα δὲν ἐτιμωροῦντο ποσῶς. Οὐχ ἥττον ὁμῶς παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἦσαν ἀνεπτυγμένοι καὶ οἱ ἠθικοὶ Νόμοι (γ), συνάδοντες πάντοτε μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ποικίλης λατρείας τῶν· τοῦτο δὲ ἀπαντᾷται εἰς τὰς πλείστας ἀρχαίας Νομοθεσίας π. χ. εἰς τὴν τοῦ Ζωροάστρου (δ), εἰς τὴν τῶν Ἰνδῶν, (ε) εἰς τὴν τῆς Κρήτης παρὰ τοῦ Μίνωος, ἥτις εἶναι καὶ τὸ πρωτότυπον τῆς Νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου (ζ). Εἰς δὲ τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἰαπόνων ἀπαντῶμεν τι ὡμότερον ἅμα δὲ καὶ ἀλλόκοτον· κατ' αὐτὴν ὅλα σχεδὸν τὰ

(α) J. J. Rousseau. *Contrat Social* Βιβλ. Α'. Κεφλ. 5—8. Βιβλ. Β'. Κεφλ. 12.

(β) Ἡρόδοτος. Βιβλ. Β'. 177. Διόδωρος Σικελιώτης καὶ παρὰ Πλούταρχον.

(γ) F. Laurent. *L'Orient* Βιβλ. Γ'. Κεφλ. 2—3.

(δ) Ξενοφών Κύρος. Laurent. *L'Orient* Σελ. 207—216.

(ε) Διόδωρος Σικελιώτης. Laurent. *L'Orient*. 3:61. Α'.

(ζ) Montesquieu. *Esprit des Loix* Βιβλ. Α'. Κεφλ. 6. Du Chateaubriand *Genie du Christ.* Τόμος Α'. Σελ. 63—66.

Hermann. *Griechische Staatsalterthümer* § 21. Πλάτων· περὶ Νόμων I

(α) Burlamaqui *Principes du droit Naturel*. Μερ. II Κεφλ. I § 1—7. Hobbes. *Leviathan*. Κεφλ. 12 Σελ. 53—56.

(β) Chateaubriand. *Genie du Christianisme* Βλ. 2 Κεφλ. 2.

(γ) Warakoenig. *Rechtsphilosophie* Σελ. 186. καὶ 400... Michelet *Moral* Σελ. 136—40.

(δ) Thomasius· *fundamenta juris Naturae et gentium* Κεφ. Α'. §. 8. Cumberland *Loix Naturelles* Κεφ. Ε'. § 24—26.

(ε) Hugo Grotius *de jure belli et pacis*. *Prolegomena* § 12—17.

ἀδικήματα ἐτιμωροῦντο μὲ θάνατον, ὁ λόγος δὲ εἶνε ὅτι ἡ θεωρία τῆς ποινῆς ἐπεραιόδετο εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἡγεμόνος κατὰ τοῦ ἀπειθήσαντος πολίτου (α).

Οἱ Ἑβραῖοι ἐθεώρουν τὸν Ἰοβὴ των ὡς τύραννον, τὸν ὁποῖον εὐκράτει ἡ ὠμότης καὶ ἐξιλεώνει τὸ αἷμα, τοῦτου δὲ ἕνεκεν οἱ νόμοι των ἦσαν αἱμοδόροι καὶ ἀδικοί. Οὕτω λ. χ. τὸν ἀσεβῆ ἀπηγχόνηζον καὶ ἀταφον τὸν ἐγκατέλειπον· ἐν γένει τὴν ἀσέλγειαν ἐτιμώρουν μὲ θάνατον, καθὼς καὶ τὸ δίκαιον τῆς τυτοπαθείας (talion) πολλαχοῦ εἶχεν εἰσαχθεῖ· συνεπεία δὲ τούτου ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἦτον φόνου τιμωρὸς, ἡ δὲ ποινὴ, ὡς φονικὴ ἐκδίκησις ἐνομιζέτο. Οἱ Ἑβραϊκοὶ νόμοι ἐν γένει δὲν ἐθεώρουν τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τὴν τῆς ἠθικῆς καὶ δικαιοσύνης ἐποψίν, ἀλλ' ὡς ὄργανον καὶ μηχανὴν τῆς τυραννικῆς θεοκρατίας. Παρ' αὐτοῖς ἡ ζωὴ ἦτον δῶρον τοῦ θεοκρατικοῦ κράτους, καὶ ἐδύνατο αὐθαίρετως νὰ ἀφαρπασθῇ καὶ θυσιασθῇ· τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τοιούτου, παρηγκωνίζοντο, ἐμαστιγοῦτο δὲ ὡς πολίτης τῆς θεοκρατικῆς πολιτείας, μεταξὺ δὲ προαιρέσεως ἢ προθέσεως, καὶ πράξεως δὲν ἐγίνετο πώποτε οὐδεμία διάκρισις, ἀλλ' ἡ ἐξωτερικὴ ἐνέργεια ἐνομιζέτο ὡς καὶ προαίρεσις (β).

Οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι καὶ τοὶ πολιτισμένα ἔθνη, δὲν κατεῖχον ὅμως τὴν βαθμίδα τοῦ ἠθικοῦ ἐκείνου ἐξευγενισμοῦ, ὅστις καὶ βάσις καλῆς ποινικῆς νομοθεσίας θεωρεῖται, ἀποκαθιστῶν τὰς τε ποινὰς δικαίας, καὶ τὰ ἀδικήματα δεσμεύων· τούτου ἕνεκεν τὰ ἔθνη αὐτὰ τινὰ μὲν τῶν ἀδικημάτων σκληρῶς ἐτιμώρουν, ἄλλα δὲ ἐπιεικῶς, διότι ἡγνόουν τοὺς ἐπιτηδείους κανόνας τῆς εὐνομίας. Ναὶ μὲν ἀμφοτέρω τὰ ἔθνη ἦσαν νοερῶς ἀνεπτυγμένα καὶ ἐκλινον πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν· ἀλλ' ὅμως τὰ πάντα ἔκρινον κατὰ τὴν ιδέαν τῆς ὠφελείας ἢ ζημίας, καὶ ὅχι κατὰ τὰ ἀξιώματα τοῦ δικαίου ἢ ἀδίκου. Ἀμφοτέρω ἀνέδειξαν ἄνδρας οἵτινες τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον ἀρκούντως ἐπεννόησαν, καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξαν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ἐθνικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ μόνον ἐλατήριον ἵνα καταδείξῃ εἰς τὴν πολιτείαν τὴν ἄμεσον ἀνάγκην τῆς διορθώσεως καὶ βελτιώσεως τῆς νομοθεσίας τῆς.

Οἱ Ἕλληνες λαβόντες, ὡς τινες φρονοῦσι, τοὺς πλείστους τῶν νόμων των ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ἐνομοθέτησαν ἀδίκως καὶ δυσαναλόγως.

Ὁ Δράκων ἔγραψε τοὺς νόμους του μεθ' αἵματος, ἅπαντες δὲ διέταττον τὸν θάνατον, ἐπεκτείνοντες τὴν ποινὴν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα ὄντα ὅτε αὐτὰ ἐπέφερον βλάβην εἰς τινα, π. χ. ἐπὶ ἀγαλμάτων πιπτόντων καὶ βλαπτόντων τινα (γ)· καὶ αὕτη ἡ ῥαθυμία ἢ ἀργία κατεδιώκετο μὲ θανατικὴν ποινὴν, ὁ δὲ κλέπτης καρπῶν ἐτιμωρεῖτο ὡς πατροκτόνος κτλ. Ἐν ὀλίγοις οἱ νόμοι οὗτοι ἔφερον τὸν τύπον καὶ τὴν

σφραγίδα τῆς ὠμότητος, δικαίως δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐμέμφετο. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νομοθεσίαν παρατηροῦμεν καὶ τι ἔχνος ἠθικῆς συνειδήσεως, ὡς σπινθῆρα ἐν τῷ σκότει, καθότι ὁ Δράκων εἰς τοὺς νόμους του δὲν κάμνει ποσῶς μνεῖν τοῦ ἐγκλήματος τῆς πατροκτονίας, νομίζων τοὺς συμπολίτας του ἀνικάνους εἰς τοσοῦτον βαρβαρότητας νὰ προβῶσιν ὥστε νὰ πράξωσι πατροκτονίαν, καὶ τοῦτο συνεπεία τῆς τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ διαθέσεων καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς του.

Ὁ Σόλων μᾶλλον ἐμβατεύσας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἐκτιμήσας ἐπαξίως τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπεσκοράκισε τοὺς φονικοὺς νόμους, τῶν τῆς ἀνθρωποκτονίας καὶ μοιχείας ἐξαιρουμένων, καὶ ἐπροτίμησε τὰς ἀτιμωτικὰς καὶ χρηματικὰς ποινὰς. Ὁ Σόλων θέλων νὰ ὀξύνῃ τὸ τῆς τιμῆς τῶν Ἀθηναίων αἶσθημα διέταξε τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ πατροκτόνου ἀπὸ τῆς δημοσίου λειτουργίας, ἀπῆλθον ὥστε ἕκαστος πολίτης νὰ κηρύττεται ὑπὲρ μιᾶς πολιτικῆς φαρτρίας ὅσάκις τοιαῦται ἐγεννῶντο, ἄλλως ὡς ἐγνωστῆς, καὶ ὀλιγορῶν τὸ κοινὸν συμφέρον ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῦ νόμου ὡς κακῆθης καὶ ἐτιμωρεῖτο.

Πρὸς τοῦτοις διέταξεν ὅτι ὁ βιάσας ἐλευθέρων νὰ τιμωρῆται μὲ χρηματικὴν ποινὴν δέκα δραχμῶν, καὶ ὅτι ἕκαστος δικαιούται νὰ φονεύῃ εὐπατρίδην Ἀθηναῖον ἐὰν ἀπῆντα αὐτὸν μεθύοντα· ὅτι τοῦ ἐκδῶλλοντος ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ἄλλου τινος, πρὸς ποινὴν νὰ ἐξορύττωνται καὶ οἱ δύο. Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων συνάγεται ὅτι ἐλλεῖπει τὸ μέτρον καὶ ἡ ἀναλογία ποινῆς καὶ ἐγκλήματος, διότι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον τὴν ἀποχρῶσαν ἀνάπτυξιν τῆς ἠθικῆς. Εἰς τοῦτο δὲ οὐχ ἦτον συνετέλεσε καὶ ἡ νομικὴ ἀνισότης ἕνεκα τῆς διακρίσεως ἐλευθέρων καὶ δούλων εὐγενῶν καὶ ἀγενῶν· ἡ διάκρισις δὲ αὕτη ἀκριβῶς ἐφυλάττετο παρὰ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ τοὶ πρὸς αἵσχος καὶ ὄνειδος τῆς ἀνθρωπότητος (α).

Ὁ Λυκούργος πολλοὺς τῶν νόμων του (ρήτρας) ἔλαβεν ἀπὸ τὴν τοῦ Μίνως νομοθεσίαν, αὕτη δὲ ἡ λυκούργεια νομοθεσία ἰσχύουσα ὡς πολιτικαὶ καὶ ἀστυνομικαὶ διατάξεις ἦτον αὐστηρατάτη. Οἱ νόμοι διέταττον τοὺς πολίτας νὰ καταφρονῶσι πάντα κίνδυνον καὶ ταλαιπωρίαν καὶ ἐνέπνεον τὸν πατριωτισμὸν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀρετῆς. Κύριος δὲ σκοπὸς τῆς νομοθεσίας ἦτον ἡ κόλασις καὶ κτάθλιψις τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν σφοδρῶν παθῶν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐσκόπει νὰ μορφώσῃ, τοὺς ἄνδρας ἴμόνον ἀληθεῖς Σπαρτιάτας· ὀλιγορῶσα τὰς λοιπὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας (β). Τὰ αἰσθήματα τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἄτομον ποσῶς δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν οἱ νόμοι, οἵτινες ὠμῶτατοι ὄντες ἐνέπνεον τὸν τρόμον καὶ ἀδικρίτως συνέτριβον πάντα δεσμὸν δικαίου καὶ ὀρθοῦ,

(α) Πλούταρχος, Σόλων, Titus Livius B:6λ. 3 καὶ ἀλλοχοῦ. A. du Beauchamp B:6λ. 1. Σελ. 37—70. Biographie des grands hommes.— Schoemann. Griechische Alterthümer Sελ. 329.—Hermann αὐτόθι. § 106—109.

(β) Πλούταρχος Λυκούργος. Ἀριστοτέλης Πολιτικά 2, 7. Παισανίας B 6λ. Γ'. Σελ. 161. Schoemann G. 3. Σελ. 222 καὶ 236 Hermann S. A. § 21—24.

(α) Montesquieu B:6λ. στ'. Κεφλ. 13.

(β) Michaelis. Mosaisches Recht.—Laurent. L'orient Bλ. Δ'.

(γ) Ἀριστοτέλης Πολιτ. II. Κεφ. 10.—Πλάτων περὶ Νόμων B:6λ. 9. Παισανίας B:6λ. ς'. Σελ. 264.—Gellius. Nectes Attical B:6λ. XI. Κεφλ. 18. Hermann αὐτόθι. 102—104.

καὶ συνέχον τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα. Οἱ νόμοι οὗτοι διωρθώθησαν ὡς καὶ οἱ τοῦ Σόλωνος καὶ Μίνως ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος (α).

Σέλευκος ὁ Νομοθέτης τῶν Λοκρῶν τῆς Ἰταλίας εἶνε ἐπίσης εἰς τὰς διατάξεις του σκληρὸς ἐνίοτε δὲ καὶ ἄφρων· αὐτὸς διέταξε τὴν τύφλωσιν τοῦ μοιχοῦ, τιμωρεῖ δὲ μὲ ποινὴν θανάτου τὸν δίδοντα οἶνον εἰς ἀσθενῇ ἄνευ γνώσεως τοῦ ἱατροῦ, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐξώρυξε τὸν ὀφθαλμὸν του, ἵνα διαφυλάξῃ τὸν ἕτερον τοῦ υἱοῦ του, ὅστις πρὸς ποινὴν καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐμελλε νὰ στερηθῇ ἀμφοτέρων (β). Αὗται εἶνε αἱ κυριώτεραι ποινικαὶ νομοθεσίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐν αἷς ἰδίως οὐδεμία ἀρχὴ καὶ θεωρία τῆς ποινῆς ἀναφαίνεται, καὶ ἐξ ὧν καὶ οὐδεὶς ὁρισμὸς ἀδικήματος ἐκπηγάζει. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ πολιτικά του, Βιβλ. β'. Κεφλ. 5 καὶ 6, δὲν εἶνε ὅμως πολλοῦ λόγου ἄξια· καθὼς π. χ. τοῦ Φιλολάου τῶν Θηβαίων (γ), Πιττακοῦ τοῦ Μιτυληναίου (δ), τοῦ Χαρώνδα διὰ τὴν Κατανίαν καὶ Σικελίαν (ε)· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς παρατηροῦμεν καθιερωμένας σχεδὸν τὰς αὐτὰς ὁμότητες καὶ δυσαναλογίας καὶ ἄνευ ἱχνους ἀρχῆς τινος.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τῶν Ῥωμαίων εἶνε σπουδαιότατη διότι ἀπαρτίζει μίαν τῶν ἀμέσων πηγῶν τοῦ Δικαίου· ἐνταῦθα δὲν προτιθέμεθα νὰ μερικολογήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλὰ περιοριζόμεθα μόνον ἐν συντόμῳ νὰ διέλθωμεν τὰς φάσεις τοῦ μέρους τούτου τοῦ δικαίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ῥώμης μέχρι τῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ ποινικοὶ νόμοι τῶν Ῥωμαίων ἔχουσι τὴν καταγωγὴν των ἀπ' αὐτὴν τὴν θεμελίωσιν τῆς πόλεως Ῥώμης. Ὁ Ῥωμύλος ἐνομοθέτησεν τὰς *leges curiae* διὰ τὰς τρεῖς φυλάς· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς Ῥώμης ἦσαν φυγάδες καὶ ἀπετέλουν σμῆνος κακοῦργων, τούτου ἕνεκα οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν σκληρότατοι, καὶ ὁ οἰκογενειάρχης *Pater familias* ἦτον ἀπόλυτος δικαστὴς, ἔχων τὸ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῆς οἰκογενείας τὸν *judicium domesticum*. Μετ' αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Νουμάς Πομπήλιος εἰσήγαγε νέους νόμους ἡπιωτέρους τῶν τοῦ Ῥωμύλου, ἀπέβλεπον δὲ μᾶλλον εἰς τὰ θεῖα καὶ τὰ τῆς θρησκείας διὸ καὶ *leges sacrae* ἐπωνομάζοντο. Δι' αὐτῶν ἐπαγινήθη τὸ θεοκρατικὸν δίκαιον ἀποτελοῦν τότε μέρος ἀναπόσπαστον τῆς νομοθεσίας, τοῦτο δὲ πασιδῆλως καταφαίνεται εἰς τὰς ποινὰς τοῦ *homicidium imprudentia commissum*, ὡς τὰ *bona damnatorum*, καὶ εἰς τὰ *pecunia multatitia* προωρισμένα διὰ θρη-

σκευτικὸς σκοποὺς, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ποινὴν τῆς *Sacratio capitis* συνήθη καὶ ἐπὶ δημοκρατίας· αὕτη δὲ συνίστατο εἰς τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ ἐγκληματιοῦ εἰς τινα θεόν, ἕκαστος δὲ ἐδικαιοῦτο τὸν τοιοῦτον νὰ φονεύσῃ ἀτιμωρητί· ἡ ποινὴ αὕτη συνεπέφερε καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀδικήσαντος πρὸς ὄφελος μιᾶς θεότητος, συνήθως τῆς Δήμητρος (α). Προϊόντος τοῦ χρόνου πολλὰς ἄλλας ποινικὰς διατάξεις εἰσήγαγεν ὁ Ὀστίλιος καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς, ἐν γένει ὅμως ἔσχετο τὸ δίκαιον τῆς συνθηθείας μεταδιδόμενον διὰ παραδόσεων τῶν πατρικίων καὶ ἱερέων. Τοὺς ποικίλους καὶ ἀτελεῖς τούτους νόμους τῶν βασιλέων, *leges regiae*, πρῶτος ὁ Παπίριος ἐσύλλαξε καὶ σύνολόν τι ἐσχημάτισεν, ὑπὸ τὸ γνωστὸν ὄνομα καὶ ἐν τῷ ἀστυκῷ δικαίῳ *jus papirianum* (β).

Μετὰ τὴν ἐδραίωσιν τοῦ πολιτεύματος τῆς Δημοκρατίας, ἐκορυφώθη ἡ ἀνταρξία ἕνεκεν τῆς ἀδικολάκτου διαφωνίας πατρικίων καὶ πληβείων προσελθούσης ἐκ τῆς καταθλίψεως τούτων παρ' ἐκείνων, ἀπ' ἧς ἐποχῆς ἡ μὲν Γερουσία δὲν ὑπῆκουεν εἰς τὰ *plebiscita*, οὔτε ὁ λαὸς εἰς τὰς διατάξεις τῆς Γερουσίας *Senatus consulta*. Τότε ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἀναστατώσεως κατὰ συμβουλήν τοῦ Τίτου Ῥωμυλίου συνεφώνησαν Γερουσία καὶ λαὸς νὰ πέμψουν πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵνα συλλέξωσι τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ λοιπῶν νομοθετῶν (γ). Τοῦτο τῷ ὄντι κατωρθώθη, καὶ ἡ τότε ἐπιτροπὴ τῶν νομοδιδασκάλων ἐνομοθέτησαν τὴν Δωδεκάδελτον, εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ὁποίας ἔλαβον κατὰ τι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς ἑλληνικὰς νομοθεσίας, τὸ ὅποιον πολλοὶ ἀμφισβητοῦσιν (δ).

Ἡ δωδεκάδελτος συμπεριέλαβε καὶ πολλοὺς τῶν νόμων τῶν βασιλέων, ἐμπεριέχει δὲ δημόσιον καὶ ἀστυκὸν δίκαιον ἅτινα δὲν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ παραλλήλως ἴστανται, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὴν διάταξιν *qui membrum rupit, ni cum eo pacit talio est*. Ἡ δωδεκάδελτος ἐνομοθέτησε τὰς ποικίλας ποινὰς εἰς ἃς ὑπεβάλλετο ὁ ὀφειλέτης καὶ τὴν *noxae datio*, ἐν γένει δὲ περιώρισε πολὺ τὴν δημοσίαν ποινὴν συγχωρήσασα εἰς πολλὰ ἐγκλήματα τὴν ἀποζημίωσιν διὰ τὴν γινομένην ἀδικίαν (ε).

Ἡ δωδεκάδελτος περιέχουσα ὀλίγας κυρίως ποινικὰς διατάξεις καθιέρωσε τὴν αὐστηρότητα καὶ ὁμότητά· αὕτη εἰσήγαγε τὴν ταυτοπάθειαν, *talio*, καὶ

(α) T. Livius Βιβλ. β'. 8, 33. Cicero pro Tullio, 47.

Rein. Criminal. Recht der Roemer. Livius βιβλ. Γ', 55. καὶ Βιβλ. 8. 20

Walter Geschichte des R. Rechts. περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τόμου 20. du Bois. Histoire du droit Criminel des peuples anciens.

(β) Rein πρὸς τὴν Σελ. 47.

(γ) T. Livius Βιβλ. Γ'.

(δ) Διόδωρος Σικελιώτης Βιβλ. Γ'. Tacitus Annales Βιβλ. Γ'. Gravinæ de origine juris Βιβλ. β'. Aulii gellii Noctes Atticae Βιβλ. XX. Κεφ. Α'.

(ε) Gaius III 223. lex 7 § 14. Α, 2, 14. — Gellius N. A. Βιβλ. 11 Κεφ. 18.

(α) Πλούταρχος Φιλοποίμην. — Titus Livius Βιβλ. 38 Βιβλ. 45 § 28.

Montesquieu Βιβλ. Α'. Κεφλ. 6. — A du Beauchamp Βιβλ. Α'. Σελ. 36—56.

(β) Hermann. S. A. § 89.

(γ) Hermann. S. A. § 150.

(δ) Hermann. § 88 καὶ § 63 Σημ. 11

(ε) Hermann. § 88—89.

τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς ἀσήμεντα καὶ ἐλαφρά παραπτώματα, π. χ. διὰ τοὺς συγγραφεῖς σατυρικῶν ποιημάτων, καὶ λιθέλων οὕτω τὴν κλοπὴν ἐτιμώρει μὲ θάνατον, εἰσήγαγε δὲ καὶ ἄλλας βασανιστικὰς ποινὰς, τὸ καίειν τοὺς ἀδικούντας, τὴν δουλείαν, τὰς μαστιγώσεις κλ. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων παρατηροῦμεν τὸ ἄστατον καὶ ἐπισφαλὲς τοῦ νομοθετικοῦ τούτου πίνακος, καθὼς εἰς ἅπασαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ποινικὴν νομοθεσίαν ἐν γένει, ἀναλόγως τοῦ τότε βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ ποιναὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἦσαν ἀπορροια τῆς στιγμῆς καὶ κατὰ προσέγγισιν, συγχεομένων τῶν πολιτικῶν μετὰ τῶν ποινικῶν ἀδικημάτων, καὶ τιμωρουμένων ἐνίοτε τῶν τελευταίων διὰ τῆς αὐτῆς ποινῆς, καθότι ἐφέροντο ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων καὶ ἐτιμωροῦντο δι' ἀντικαταστάσεως μιᾶς ἀποζημιώσεως πρὸς ὄφελος τοῦ ἀδικηθέντος. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐστάθμιζον τὴν προαίρεσιν καὶ εὐθύνην *Schuld*, οὐδὲ μέτρον ποινῆς παρεδέχοντο, καὶ τοι πολλαχοῦ διέκρινον τὸν *Dolus*, *Culpa*, καὶ *Casus*, ἀλλὰ τούναντίον ἀπέβλεπον εἰς ἐξωτερικὰ συμβεβηκότα τὸ ὅποιον περιποιεῖ τὸ ἄδικον καὶ ἄλογον εἰς τοὺς νόμους. (α) Ἀκολούθως διὰ τῶν νόμων *leges Porcia et Sempromia* κατηργήθησαν αἱ μαστιγώσεις καὶ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, ἡ τελευταία δὲ μόνον ἐφηρμόζετο ἐπὶ βαρέων ἐγκλημάτων κατὰ τῆς πολιτείας· ἔκτοτε δὲ ἤρχισε νὰ ἐμφωλεύη ἐπιεικεῖά τις εἰς τοὺς ποινικοὺς νόμους τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δωδεκάδελτος ἐστειρεῖτο ποινικῶν διατάξεων, τὸ δημόσιον ποιν. δίκαιον ἐσυμπληροῦτο ποτὲ μὲν δι' ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τῶν ἤδη γεγραμμένων νόμων, ποτὲ δὲ διὰ δημιουργίας νέων ἐγκλημάτων, τὸ ὅποιον συνεπέφερε τὸ αὐθαίρετον καὶ αὐτόγνωμον. Μεταγενέστερον εἰσήχθησαν καὶ νομικαὶ διατυπώσεις διὰ τῶν διαφόρων *quaestiones perpetuae*, καὶ οὕτω τὸ δίκαιον διευπλώθη κατὰ τι ἀκριβέστερον. Εἰς τὴν μόρφωσιν δὲ ἐν γένει τοῦ γραπτοῦ δικαίου ἐχρησίμευσαν καὶ αἱ ποικίλαι *leges* αἱ διατάττουσαι χρηματικὰς ποινὰς, μειώσεις τῆς περιουσίας, ἀτιμίαν, καὶ τὴν σκληρὰν ἐξορίαν, *aquae et ignis interdictio* (β).

Ὁ Σύλλας, ὅστις ἀνέμιξε τὴν τυραννίαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀναρχίαν πρὸς ἀλλήλας, ἐνομοθέτησε τὰς περιβοήτους *leges Corneliae*· εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους συμπεριέλαβε διατάξεις ἵνα εἰσάξη νέα ἐγκλήματα καὶ πολλαπλασιάσῃ αὐτὰ, καταχρώμενος οὕτω παντὸς δικαίου τῆς πολιτείας· ἅπασαι σχεδὸν αἱ ποιναὶ τὰς ὁποίας οὗτος καθιέρωσεν ἐπειστρέφοντο εἰς τὴν *Aquae et ignis interdictio*. Τοὺς Κορνιλίου τοὺς νόμους διεδέχθησαν ἄλλοι οἵτινες περίπου τὰ αὐτὰ διέταττον, τὸ δίκαιον δὲ τῆς δωδεκάδελτου μετὰ τῶν ποικίλων τούτων νόμων *leges* καὶ *quaestiones* ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς Ῥωμ. Ποιν. νομοθεσίας· ἐχρησίμευσεν δὲ πολὺ εἰς τὴν μέλ-

λυσαν ἀνάπτυξιν τοῦ μέρους τούτου τοῦ δικαίου, καὶ ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ὁ πυρὴν πρὸς μόρφωσιν ἐν γένει τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν· ἔκτοτε δὲ χρονολογεῖται καὶ ἡ δογματικὴ τοῦ πρακτικοῦ Ῥωμ. Ποιν. Δικαίου (α).

Ἐπειδὴ οἱ αὐτοκράτορες συνεκέντρωσαν ἀκολούθως εἰς ἐκτοὺς ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἐξουσίας, ἡ γενικὴ θέλησις ἀντεπροσωπεύετο ἀπὸ τὴν ἰδίαν των αὐθαίρεσιν, οἱ *questiones perpetuae* βαθμηδὸν ἐτρανίσθησαν, ἀντικατεστάθησαν παρὰ τῶν *decreta*, *edicta* καὶ *rescripta*, καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη κατέστησαν παιδιὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Αὐτοκρατόρων· τοῦτο δ' ἐπέφερε τὸ αὐθαίρετον καὶ τὴν ὁμότητα εἰς τὸ Ποινικὸν σύστημα, καὶ τὰ προνόμια εἰς τὰς ὑψηλὰς τάξεις τῶν πολιτῶν. Οὕτω ὁ λαὸς διηρέθη εἰς τρεῖς τάξεις εἰς *sublimiores*, *medios*, καὶ *infimos*· καὶ τῆς μὲν πρώτης τάξεως αἱ ποιναὶ ἦσαν ἐπιεικέστεραι· τούτῃστιν ἡ ἐξορία *deportatio*, τῆς δὲ δευτέρας ὁμότεραι, καὶ τῆς τελευταίας σχεδὸν πάντοτε θανατικαί· *lex I. §. I. D. ad legem Cornelian. de Sicariis*. Οἱ μεταγενέστεροι πρὸς τούτοις Αὐτοκράτορες εἰσήγαγον τὰς φονικὰς ποινὰς τῆς σταυρώσεως, τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐγκληματιῶν εἰς πάλιν μετὰ τῶν θηρίων, τὴν μονομαχίαν τῶν ἀθλητῶν (*gladiatores*), τοῦ πίνειν πεφυρακτωμένον μόλυβδον *Liquidum plumbum*, καὶ ἄλλας. Τοιουτοτρόπως τὸ ποιν. δίκαιον διὰ τῆς δεσποτείας καὶ φιλομοναρχίας τῶν Αὐτοκρατόρων ἔλαβε τρομερὸν χαρακτήρα, ὅστις ἐτι αἰμοδόρος κατήντησεν ἐπὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων διὰ τῶν καταχρήσεων τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας.

Ἐκ τῶν ὀλίγων ἅτινα ἐν συντόμῳ ἐξεθέσαμεν συνάγεται, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι οὐδέποτε ἔσχον ποινικὸν σύστημα, καὶ ἀρχὰς ἐπ' ὧν νὰ βασιζῇται τὸ ποιν. δίκαιόν των, τὸ ὅποιον ὁμολογουμένως παραδέχεται καὶ ὁ νουνεχὴς συγγραφεὺς *Rein* εἰς τὴν ἱστορίαν του, διότι ἐσύγχισαν καὶ ἀνέμιξαν πάντοτε τὸ δημόσιον δίκαιον ἐν γένει καὶ αὐτὸ τὸ ποινικὸν μετὰ τοῦ ἀστυκοῦ, δυσκόλως δὲ, ἐρευνῶντες, ἠθέλαμεν εὑρεῖ παρὰ Ῥωμαίους τὰ ἔχνη, ὠρισμένης ἀρχῆς *principe*, αὐτὴν δὲ τὴν γνώμην πρεσβεύουσιν πολλοὶ συγγραφεῖς συμφωνοῦντες μετὰ τοῦ *Rein* (β). Ταύναντίον κατ' ἄλλους εὐρίσκονται τὰ ἔχνη τῆς βελτιώσεως (γ), κατ' ἄλλους τοῦ παραδειγματισμοῦ καὶ τῆς ἐκράσεως (δ), κατ' ἄλλους τὰ τῆς δικαιοσύνης, *Gerechtigkeit*, ἥτις κατ' αὐτοὺς εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας ἀναφαίνεται (ε). Ἡ πρώτη γνώμη ὅτι οὐδεμίαν ἀρχὴν ἀπαντῶμεν καθιερωμένην φαίνεται καὶ ἡ ὀρθότερα πασῶν.

Τὸ Κανονικὸν δίκαιον διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ συν-

(α) *Rein*, ἀντίθ. Σελ. 66. *Waltter*, *Geschichte des R. R.* περὶ τὸ τέλος. Ὅρα καὶ *G. F. Puchta*, *Institutionen* Τομ. Α'. Βιβλ. II.

(β) *Martin System*, *Bauer* Σελ. 14. *Warnungs-theorie*.

(γ) *Welcker*.

(δ) *Jordan*, *Auslegung der Strafgesetze* Σελ. 60—70.

(ε) *Abegg*. — *Strafrechts-theorien*, Ὅρα καὶ *Rein* Σελ. 81—88 καὶ *Koeslin*, *Geschichte des Deutschen Strafrechts*, Σελ. 40—42.

— (α) *Gravinae de O. J.* Βιβλ. Β'. — *A. Gellius*, XX Κεφ. Α'. *Laboulais*, *Essai sur les lois criminelles des Romains*.

— (β) *Livius* Βιβλ. Α'. *Rein*, C. R. der *Reimer* Σελ. 60. — καὶ ἄλλαχοῦ.

ετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει· ἡ ἐπιρροή δ' αὕτη ἀπέβη ἐπὶ πλέον ἀποτελεσματικὴ παρὰ τοῖς ἔθνεσιν παρ' οἷς ὁ Χριστιανισμὸς πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἀποκατέστη (α). Ἡ ἐκκλησία εἰσήγαγε τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἀντὶ τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος τῶν Ῥωμαίων αὕτη ἐθεώρησε τὴν ποινὴν ὡς μέσον ἐξιλεώσεως μετανοίας, καθάρσεως, καὶ βελτιώσεως· ἡ ἐκκλησία πρὶν ἢ ἐπιβάλλῃ ποινὰς ἐξετάζει τὴν πρόθεσιν, τὴν εὐθύνην *culpa* τοῦ ἀδικούντος, καὶ ἐπιφέρει ἀρίστας συνεπείας εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς διαπούσας τὸν καταλογισμόν, τὴν ἀναλογίαν καὶ τὸ μέτρον τῶν ποινῶν, τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων συνετέλεσεν εἰς τὴν μείωσιν τῶν φονικῶν ποινῶν, καὶ ἐπετῆρει τὰς τότε εἰρκτάς· ἡ ἐκκλησία αὕτη ἀπένειμε τὸ δίκαιον τοῦ Ἀσύλου, ἀπαλλάττουσα οὕτω πολλάκις τὸν ἀδικήσαντα ἀπὸ τὰς ποινὰς τῆς φονικῆς ἐκδικήσεως· ὑπέβαλε δὲ εἰς τὸν ἐγκληματίαν ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς πρὸς ψυχικὴν βελτιώσιν του, ἀποκαθιστῶσα οὕτω αὐτὸν τίμιον καὶ ἐνάρετον πολίτην εἰς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Ἡ ἐκκλησία καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ δίκαιωμα τοῦ τιμωρεῖν ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, οὐχ ἔττον ὅμως καὶ αὕτη ἐπελαμβάνετο τοῦ δικαίουματος τούτου, ὡς προνόμιόν της δῆθεν ἐνεκα θρησκευτικῶν λόγων, εἰς τὰ ἐγκλήματα λ. γ. τῆς ἀποστασίας, σιμωνίας, αἱρέσεως κτλ. εἰς ἄλλα ἐγκλήματα συνέπραττε μὲ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν εἰς λ. γ. ὡς τὰ *delicta iurati fori* δηλ. μοιχείας, παλλακίας, ἐπιπορντίας, βλασφημίας καὶ καθεξῆς.

Τῆς ἐκκλησίας αἱ ποιναὶ ἦσαν διάφοροι, καθόσον ἐφηρμοζόντο εἰς κληρικούς, ἢ εἰς τὰ τέκνα τῆς κοινότητος· πολιτικὰς ὅμως κακώσεις ἢ ζημίας δὲν ἔδυνάτο νὰ ἐπιβάλλῃ ἀλλ' ἐπεκαλεῖτο τὴν συνδρομὴν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Αἱ κατὰ τῶν κοσμικῶν ποινῶν ἦσαν τὸ πρόστιμον, ἡ ἀπαγόρευσις, *interdictio*, ὁ μέγας ἢ μικρὸς ἀφορισμὸς, *excommunicatio* καὶ αἱ διάφοροι *poenitentiae* ὡς νηστεῖαι, ἐλεημοσύνη καὶ ἄλλαι. Αἱ εἰς τοὺς κληρικούς ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ ἦσαν ἡ *suspensio a officio* ἢ *a beneficio*, ἡ ἐξορία, ἡ παῦσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπαγγέλματος *despositio*, ἡ *translatio*, ἡ *degradatio* καὶ ἄλλαι, αἱ ποιναὶ δὲ αὗται ὑποδιηροῦντο πρῶτον ὡς *poenae medicales*, ἢ *censurae* σκοπεύουσαι μόνον τὴν μετάνοιαν τοῦ ἀδικήσαντος· διήρκουν δὲ ἕως οὗ ἀληθῶς μεταμεληθῇ. Εἰς αὐτάς ἀνάγονται αἱ ῥηθεῖσαι *excommunicatio*, *interdictio*, καὶ *suspensio*. Αἱ *vindicativae* ποιναί, δηλ. αἱ ἐκδικητικαὶ ἐπεβάλλοντο μόνον χάριν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὡς τις παραμυθία διὰ τὸ γεγεννημένον ἀδίκημα. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ποιναὶ διηροῦντο δεῦτερον, εἰς *ferendae sententiae*, αἵτινες τότε μόνον ἐπεβάλλοντο ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐπε-

κρίνοντο, καὶ εἰς *poenae latae sententiae*, αἵτινες παρὰ τοῦ νόμου ἀμέσως ἐκτελοῦντο καὶ *ipso iure* παρηκολούθουν τὸ πρᾶγν ἀδίκημα, ἄνευ τινος προηγουμένης δικονομικῆς διατυπώσεως (α).

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ Κ. ΜΕΤΑΞΑΣ.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ,

καὶ αἱ τελευταῖαι ἀποδημίαι εἰς τὸν
ἀρκτικὸν πόλον.

(Ὅρα φυλλάδ. 264 καὶ 265.)

—οοο—

Ἐνῷ δὲ κατὰ τὰ ἀνατολικά πελάγη τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν διεδραματίζοντο ταῦτα καὶ συνετρίβετο ὑπὸ τῶν πάγων ὁ ἀτυχὴς Βελλῶ, ἄλλο δράμα ἔττον μὲν τραγικόν, ἀλλὰ συγκινητικώτερον διὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ περιπετείας παριστάνετο κατὰ τὰ δυτικά. Ὅτε ὁ Μὰκ Κλιντόκ, ἐπισκεφθεὶς τὸ 1854 ἔτος τὴν νῆσον Μελβίλλην ἀναζητεῖ ἵχνη τοῦ Τρέμου καὶ τοῦ Ἐρέβους, οὐδ' ὑπωπτεύθη ὅτι ἄλλο πλοῖον ἀγγλικὸν ἔλθον ἐξ ἀντιθέτου μέρους διερχεῖμαζεν ὀλίγας λεύγας μακρὰν ἐν τινι λιμενίσκῳ τῆς Βάγκης.

Δύο πλοῖα, ἡ Ἐπιχείρησις καὶ ὁ Ἀνιχνευτής, διοικούμενα ἐκεῖνο μὲν ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Κόλλινσον, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Μὰκ Κλοῦρ, σταλέντα τὸ 1850 ἔτος ὑπὸ τοῦ ναυαρχείου, εἶχον ἐνταλὴν νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν πεπηγυῖαν θάλασσαν διὰ τοῦ Βεχρινεῖου πορθμοῦ καὶ νὰ ζητήσωσι πρὸς δυσμὰς τὰ ἵχνη τοῦ Φραγκλίνου, ἐνῷ ὁ Ὄστεν καὶ ὁ Πέννυ ἐζήτουν αὐτὰ πρὸς ἀνατολάς. Ὁ Μὰκ Κλοῦρ περιπλεύσας μετ' ἀπαρადειγματίστου ταχύτητος πρὸς νότον τὴν ἀμερικανικὴν ἡπειρον, ἐρθασεν εἰς τὸν Βεχρινεῖον πορθμὸν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1850 ἔτους. Ἦτο δὲ ὁ Μὰκ Κλοῦρ νέος ἀξιωματικὸς πλήρης ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ἐπιδόθει μετὰ ζήλου εἰς ἀνακάλυψιν τῆς μυστηριώδους ὁδοῦ τῆς μάτην ἀναζητηθείσης ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας καὶ ἤμισυν, ἐπέτυχεν ἐπὶ τέλους.

Τὸ πλήρωμα τοῦ Π.λουβιέρου, πλοῖου ἐπικουρικοῦ σταθμεύοντος ἐν τῷ λιμένι Κλάρκς, παρετήρησε τὸ πρῶτον τὴν 3 Αὐγούστου, τὸν Ἀνιχνευτὴν εἰσβάλλοντα μετὰ τόλμης πρὸς τὸ βορειανατολικὸν καὶ διευθυνόμενον πλησίον πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Βερρό. Ἀλλ' ἐπὶ τρία ἔτη μετὰ ταῦτα οὐδεμία εἰδήσις ὑπῆρχε περὶ αὐτοῦ. Τί ἄρα ἐγένετο; Ἰδοὺ τί λέγει ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν.

Πάγος μέγας ἐκτεινόμενος παραλλήλως πρὸς τὴν ξηρὰν, τρία μέχρι πέντε μιλίων ἀπ' αὐτῆς, ἔφρασσα

(8) Περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης ὅρα Eichhorn Kirchenrecht. Σελ. 67—130.

Richter K. R. §. 197. Walter §. 190 . . . Rosshit K. R. Wilds S. R. der germanen. Koestlin Σελ. 47—57.

(α) Rosshit, geschichte und System des Criml. Rechts Bd. I. 171. Wilds. Strafrecht der germanen. Σελ. 525.